List 39.

NOVICE

Tečaj XXIX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 27. septembra 1871.

Obseg: Našim vincarjem. — Gospodarska skušnja. — Nektere misli o naših šolskih zadevah. (Dalje.) — Bivša parižka komuna in socijalizem. (Dalje.) — Iz deželnih zborov. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Našim vincarjem.

Spisal Blažè Pernišek.

Sopet nam je dano zreti po bogato obloženi vinski trti, kjer se čuje, vzlasti kimovca meseca, preprijetno čvrčanje brezštevilnih vincarjev o topli noči, ko sveti mila lunica; sopet nam veselja poskakuje srce, ker se bliža prevesela trgatev. Vže jamejo doneti sodi po goricah, — nabijajo je mejaši pri zidanicah ter pripravljajo za novo vinsko kapljico — „mošt"; vže pevajo v trgatev dekleta in ukajo fantje, da je kaj. Tudi strel odmeva često po dolinah.

Kakor v vsakih počitnicah ali vakancah, tako tudi letos hojevam med prijetnimi nogradi ter opazujem, kako da je obdelal nograd ta ali uni mejaš.

Kakor pa ima vsaka reč na svetu svojo svitlo in temno stran, tako sem opazil tudi tù vzorne in slabo obdelane nograde. Danes govorim, dragi vincarji! le zarad osipanja.

Ker imamo nogradè pri nas na Dolenskem v strminah, zato je čisto naravno, da se v velikej in malej kópi zemlje veliko spravi od vrha. Tù je gotovo treba skrbeti za dostojen osip, da more poganjati vzgornja trta živake ter piti ž njimi redilno tekočino iz zemlje. Mnogo je gospodarjev, kojih nogradi kaj slabo životarijo, vzlasti na vrhu močno hira trta. Tù je videti brajda z napeljano trto, koje mladike so jako šibke z bledim perjem, od kterih visé namesti zažetega grozdja le — abrnkasti grozdiči.

Ako se le malo ozreš, videl bodeš, da tù manjka osipa — dobrega osipa. — Nekteri mislijo, da je že vse dodelano, če le počrné nograd kopači; če pa brajda brez osipa ostane, za to jim še mar ni! a jeseni bi pa le radi imeli vse mokre čepe, toda „kakor si sejal, tako bodeš žêl".

So pa tudi drugi, kteri mislijo, da je le osut nograd, pa je gotovo vse prav dobro. Mnogi osipljejo nograde namreč s tnalovino, a ti se po mojem prepričanji jako motijo, kajti oni mislijo, da je ta drzovina prava, čista sprstenina, ker je pri drzanji čisto črna videti (ker je istočasno mokra). Ko pa solnce tnalovino pod brajdo vže dalje prepeka, vidi se, da to so večidel trske, ne pa sprstenina. Vprašam te, je li mogoče, da bi pili živaki redilno tekočino iz — suhih trsák?! S prepričanjem te zagotavljam, da nikakor ne. Proč tedaj s to abotnostjo!

Razen onih pa nahajam ne le na Jagnjenici pod Kumom, ampak vzlasti tudi v Šentjanskej župniji drugačne ptice, ki so onim v tem oziru čisto nasprotnega, a pravega mnenja. V Gabrski gôri skrbí nekdo možakov za osip tako-le: On ima vrh svojih postatij do kolena globoke jame, ki so le malo druga od druge. Va-nje pomeče na dno malo kleščevja, ki mu ga je dalo bližnje grmovje. Predelke med samoterimi jamami toliko poniža, da deževnica ali snežnica lahko teče iz jame v jamo ter pokriva z nanosnino ono kleščevje, da segnjije do vélike kopí. Ako se pred veliko kopjó napolnijo te jame, odmeče iz njih blato, da se sopet iznova pretaka va-nje voda, ki je pomíla pote, ki jih je umazal gnojni voz ali pa živina gredé na pašo ali domú; kleščevja, ki je na dnu, ne izmeče pred veliko kopjó, da dobro sprhní. Ko mine vélika kop, osuje s to sodrgo svojo brajdo, po kteri ima lepo in umno razpeljano trto, vzlasti črnino. Mi li more kdo dokazati, da to ni vrlo pravo, da ni vzorno? Proizvod njegovega umnega kmetovanja je pa tudi to, da visé jeseni po brajdi zažeti in kakor canje veliki grozdi, na kterih se tiščé jagode, kakor duše v vicah na pratiki. Kaj ne? k taki brajdi sme vincar ponosno peljati prijatelja, da mu razkazuje prelepo in sladko grozdje. Še bolj pa ga veselí, ker je polna cela vrsta sodov presladkega vinca, ki ga piva o priložnosti sè svojimi prijatelji v bogati zidanici. Vrh tega mu pa tovornik tudi denarnik odebelí, da ga je kar vesel.

Ker še ni prišla doba, da bi znal pripravljati naš kmetovalec tnalnino kot sodrgo za gnoj, svetujem, naj jo raji raztroša mej gnojne plasti na gnojišču, da se ondi v gnoj predela in s hlevskim gnojem podorje, če se še tù ali tam ni vse sprstenelo na gnojišču, kajti pod brazdo bode gotovo o pravem času še to godno. Za nograde, pa tudi za njive je zgoraj nasvetovani osip jako dober, ali pa druga prst.

V Svibnem 24. kimovca 1871.

Gospodarske skušnje.

* Gospodarjem, ki pitajo živino, profesor Beyer nasvetuje to-le: Ker se živina enega plemena ne dá spitati enako debelo, čeravno se jej daje enaka klaja. Med tem, ko se ta hitro izredí, je z ono ravno narobe. Ali je tedaj pripravnejše, prej poprodati ono živino, ki se hitreje pita, ostalo pa še dalje rediti, ali pa se kaže narobe bolj prav? — Bolje je drugo. Tega se je prepričal nek gospodar tako-le: Prodal je vso živino, kar je je redil v hlevu, bližnjemu mesarju in sicer s tem, da pride po vsako posebej ob gotovih dnevih. Mesar zaporedoma pride, pa vselej tistega vola prvega vzame, ki se je med tem časom najmanj obredil. Ko ga kmet praša, zakaj tako, pravi mu mesar: „Vam utegne biti vse eno, kterega vola vzamem najprej, meni pa ne. Kajti do tje, da spet pridem, se bode veliko bolj izredil oni debelejši vol, kakor pa ta, ki ga danes odpeljem".

Šolske stvarí.

Nektere misli o naših šolskih zadevah.

Spisal Janez Bilc.

II.

Šolski izleti in šolske preskušnje.

(Dalje.)

Bilo je leta 1863. Veličastno in mogočno se je razlegal véliki zvon farne cerkve po vsej dolini, ker je bil za mladino tisti lepi in častitljivi dan, kterega so v nedeljo gospod župnik iz lece napovedali. Stal sem, po dovršenih šolah z mesta prišedši, na griču pod lipo ter čakal ljube šolske mladine, ki je imela k sv. maši priti. Največi šolar z belo svilno zastavo s podobo sv. Alojzija in brezmadežne kraljice stopa ponosno pred tovarši in tovaršicami; za njim dolga vrsta otrok — gotovo jih je bilo 200 — stopa za njim; spremljajo jo dva vrla učitelja. Sv. daritev se začne, orglje zadonijo in otroci, kakor iz enega grla, zapojejo mašno pesem. Po maši zapojejo še „Hvala gospod Bogu“, in se vrnejo v najlepšem redu zopet v šolo. — Nehoté sem se spomnil preteklih dni, dni, o kterih sem tudi jaz ravno po teh stopnicah kot učenec te šole v lepo božjo hišo korakal o dnevih šolskih preskušinj. Srečna mladina! In zdaj stojim kot novo posvečen mašnik po dovršenih šolah tukaj. Spomnil sem se preteklih časov in solza mi je v očeh zaigrala. — Lepo je bila šola okinčana in opletena. Krog podobe cesarjeve se je vil venec iz zimzelena spleten; podobe križanega in sv. Alojzija so obdajali venci najlepših cvetlic. Miza je bila pregrnjena z zalim pregrinjalom, na mizi zvezki polni koristnih spisnih vaj in računov in vezki lepopisja; smem reči, da tudi v mestnih šolah takih rokopisov nisem videl. Kako ne bi otroci lepo pisali, sej je bil učenik izvrsten in marljiv, ki jih je podučeval; on, ki je pred svojim odhodom v zlato Prago zadnjikrat z otroci preskušnjo imel. Narodno gledišče ga je pridobilo, národna šola ga je izgubila. Zguba je bila velika! Otroci snažno oblečeni čakajo, težko čakajo začetka. Zdaj preplašeni zašumijo, pa kmalu se pomirijo in pozdravijo s krščanskim pozdravom gosp. dekana, moža sivega, pa prijaznega in ljubljenega, ki so ravno zdaj v šolo stopili. Po molitvi se začne izpraševanje; najpopred iz krščanskega nauka in potem iz druzih predmetov. Od 9. do 11. ure 1. razred odgovarja, ko so mali šolarčki pokazali, kaj so se učili, česa naučili, pridejo veči 2. in 3. razreda v izpraševalno sobo. Kmalu se napolne soba očetov in mater, ki bi radi slišali, kaj njih otroci znajo. Oče župan so med poslušalci, pri njem sedí krajni šolski oglednik; mnogo duhovnov je prišlo k preskušnji; tudi gosp. okrajni predstojnik stopi krog 11. ure v šolsko izbo. In glej čuda! oblekel je danes suknjo z zlatim zavratikom in svitlimi gumbi, kar se je le še dvakrat v letu zgodilo, in to je mož, uradnik iz stare šole, vsakikrat storil, kadarkoli je prišel k preskušnji. — Po drugih naukih je prišla na vrsto tudi sadjerejna preskušnja: štirji dečki so bili vprašani in so morali tudi praktično pokazati, kako znajo cepiti. Zapeli so potem šolarji cesarsko in par druzih lepih pesem, ter se vrnili krog 1. ure popoldne, pridni z lepimi bukvicami in svetinjicami na prsih, leni s praznimi rokami na svoj dom. Gosp. dekan so vse veljavniše poslušalce prijazno pogostili: pri obedu se je posebno radostno napivalo gosp. katehetu in vrlima učenikoma, posebno prvemu, kteri se je imel čez nekaj dni v Prago preseliti in šoli slovó dati.

Prebiraje te vrstice se bo on, ki je vesel, da se je otresel sitnega jarma, nasmejal ter mislil: kaj mi to izpraševanje na široko popisuje? Preskušnja je bila podobna preskušnji, kakor jajce jajcu, vse skupaj so pa bila prazna razkazovanja, zgolj komedija. Da to ni res, sem prej dokazal. Prašam tu le, ali more dobro preskušnjo, ki sem jo nalašč na drobno popisal, veljavno nadomestiti sprehod ali „izlet“ z otroci. Vsakdo, kdor le oči ima, vidi, da nikakor!

Resnica je, da so postale preskušnje mrtve in so ob vso veljavo prišle, ko so duhovni iz šol izbacnjeni bili in vpliv do njih zgubili (na Kranjskem manj). Tam, kjer se je duhovnom vpliv do šol vzel, ali kjer se duhovni iz tega ali druzega vzroka nočejo šol vdeleževati, se na kmetih ne more več slovesno izpraševanje obhajati; sej imamo dokaze! Če pa učitelji „ex principio“, iz sebičnega namena, zoper voljo duhovnov izpraševanjem kljubujejo, jim veljavo odrekajo, se posmehujejo, s tem sebi in veljavi šol zeló škodujejo!

(Dalje prihodnjič.)

Socijalno-politiške razprave.

Bivša parižka komuna in socijalizem.

Socijalno-politiška študija.

Spisal dr. V. Zarnik.

VII.

Skoraj vse komunistične sisteme, akoravno pri enojnem zakonu ostanejo, priporočajo lahko razvozljanje spôlnih zvez, odgojevanje vseh otrok v javnih odgojevališčih in pa prenehanje vse privatne lastnine. Mislili so komunisti, da bi se s temi sredstvi najbolj dala enakost vsacega človeka doseči. Pozabili so pa pri vsem tem, da bi ravno s temi sredstvi stvar pospeševali, ki bi utegnila najbolj nevarna ustroju cele komunistične države postati, to je: preobilno pomnoževanje človeštva. Naj se po postavi kjegod ustanoví — pravi slavni Mirabeau — da ne bo treba nikomur za to skrbeti, kako bo svoje otroke preživel in izredil in kaj jim bo po smrti zapustil, videli bi potem, da bi se ljudje pomnoževali kakor podgane. Posledica take preobilnosti bi bila, da bi se v celi državi neizmerna revščina vgnjezdila in da bi se po tem takem ideal komunistov: enakost človeštva, le v tem dosegel, da bi bili vsi državljani enaki siromaki. Nazadnje bi bili komunisti pri tacih odnošajih primorani pri sebi kitajski zakon vvesti, da bi se smelo nekoliko odstotkov novorojencev razpostaviti in tako vničiti, da bi se na ta način preobilnemu pomnoženju človeštva v okom prišlo. V kratkem se dado vsi ugovori proti komunizmu s tem izraziti, da cika komunizem na zaničevanje individualnosti in na popolno vničenje vsake osebne posebnosti. Neomenjeni liberalizem sedanjega časa je razvitek raznovrstnosti in individualnosti na stroške društvene enakosti tako prekomerno pospeševal, da je na ta način neposredno društveno enakost, posredno pa pravo svobodo skoro popolnoma vničil. Z druge strani pa hoče komunizem s pretiranjem društvene enakosti neposredno svobodo osebe vničiti, s čemur tudi ob enem posredno društveno enakost zanikuje.

Marsikteri ljudjé, kterim ni o komunizmu razun besede same čisto nič znanega, mislijo, da se dade cela stvar zmirom z nekterimi praznimi šalami odpraviti in z občenitimi frazami enkrat za vselej vbiti. *) Take fraze so na priliko: da je komunizem protiversk in da hoče svojo državo izključivo na podlagi človeške pameti segraditi. Pa to ni res: Cabet na priliko je monoteist. — Nekteri ugovarjajo tudi, da je komunizem

*) Beri: Schäffles „Kapitalismus und Socialismus“ stran 196—198. Pis.

nekrščansk. Tudi to je krivo. Kolikor komunizma se je v praksi vresničilo, vresničilo se ga je le na krščanski podlagi. Temeljna ideja društvene enakosti in pa poglavitni namen komunistične odgoje: povsod ljubezen do bližnjega vcepljevati in razširjati je skoz in skoz krščansko podvzetje, gotovo bolj krščansko, nego težnja za privilegijami nekdanjih „stanov“ in pa denarna lakomnost sedanje judovske aristokracije. In kar se je komunizma kterikrat v praksi izpeljalo, izpeljalo se ga je samo v prvih stoletjih kristjanstva. Spominjamo tukaj le dogodbo z Ananijem in Safiro.

Ker pa komunizem razvitek individualnosti popolnoma zameta, postane tudi vsled tega skoz in skoz protigospodarstven (antiekonomičen). Marlo negospodarstvenost komunizma tako-le opisuje:

Največi vžitek za vsakega človeka tiči ravno v tem, da sme s svojo privatno lastnino samovoljno razpolagati. Ta vžitek se pa po komunizmu zevsema vniči, ker vsakdo bi potegnil svoj živež iz javnih zaklad. Komunistična država vbije tudi vžitek, kterega si človek s tem privošči, da si delo sam po svoji volji izbere, med tem ko je pri komunizmu vsakdo k temu ali onemu delu primoran in komandiran.

Po komunizmu se tudi produktivnost oslabi, ker nikogar ne zanima, da bi si kaj prihranil in uglavničil (ali kapitaliziral). Delavna moč postane neproduktivna, ker lenuh ravno toliko dobí kakor marljivi, ker posebni talenti vsako vrednost izgubijo, ker so umetniki navezani na tehnične napotke in predpise nespretnih auktoritet, vsled česa ravno umetnost potem neha umetnost biti.

Mnogovrstne novice.

* Nemškutar je vendar od zlodja! V Einspielerjevem listu „Kärntner Blatt“ pripoveduje Marka Zupanec z dvema pričama, „da po volitvi volilnih mož v Višpolji je rekel nemškutarsk liberaluh, da so koroški duhovni cesarju obljubili več tavžent goldinarjev, če bodo v deželni zbor voljeni; če se tedaj to zgodí, bodo duhovni te tavžente od kmetov terjali in jih cesarju poslali; če pa duhovni ne bodo voljeni v deželni zbor, ne dobí cesar nič“. — Vprašanje je zdaj le: ali je to in drugo enako blebetanje, o vpeljavi tlake in desetine itd. le neumnost ali hudobija?

* Preroki zgodnje zime. Iz Českega piše marljiv opazovalec natornih prikazni, da je ondi že več znamenj, zarad kterih se je bati zgodnje zime ali vsaj zgodnjega mraza. On pravi, da letos, čeravno je takrat še prav toplo bilo in za tiče dosti živeža, je veliko lastovic že večidel pred 5. dnevom t. m. v južne kraje se preselilo, največ pa jih je šlo 5. dne. Dalje pravi, da so senice že tje prišle, kar se sicer navadno le 3 tedne po odhodu lastovic zgodí. In poslednjič pravi, da zimska cvetlica „Anthemis“, ki decembra in januarija meseca cvetè, že zdaj popke nastavlja. — Ali je to tudi pri nas že tako, tega mi mestjani ne vemo. Naj nam povedó vnanji naši prijatelji, ki opazujejo natorne prikazni. — Iz Gorenskega se nam piše, da tice preselivke so že začele jemati slovó od naših logov, gôrski ptiči pa se pomikujejo v doline.

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor Goriški.

2. seja 21. sept. Nazoči vsi poslanci, razen nadškofa, kteri tudi letos v zbor ne hodi. Prišel je tudi že namestnik, baron Depretis. Volili so se 3 odseki za naprejšnje pretresovanje raznovrstnih predlogov. — Dr. Lavrič je bral v slovenskem jeziku interpelacijo, v kteri vpraša: ali ne misli vlada tudi našemu zboru predložiti českemu enak načrt narodske postave? — Nekaj debate je bilo o razpravljanji nekih občinskih stvari. Ko se je po slovenski čitalo ali govorilo, bilo je vse mirno med zborniki in poslušalci. — Najvažniša bo obravnava volitnega reda. Kedaj pride na dnevni red, ni mogoče še vedeti.

Deželni zbor Porečki. *)

Porečki zbor imel je lani izvan treh Slavenov samo talijansko iteligencijo (večidel odvetnike). — Bogovićevo in Feretićevo volitev so bili ti gospodje zavrgli — ali otočani (Krk — talijanska Veglia) to se vé hrvaški kmetje so ta dva narodnjaka tudi letos izbrali. Slava jim! In tako imamo vendar letos pet narodnih zastopnikov. Neki advokat dr. Madonizza je predlanskim in lani strastno govoril proti kloštrom, cerkvi in papežu, celó rekel je, da je bil Frančisk od Asisi norec; pa kaj se zgodí? Komaj je lani 24. avgusta dokončal svoj pekleni govor proti papežu, zruši se na tla in ni ga bilo. **) Namesti tega nesrečneža izbran je bil letos g. Zamarin, plovan v Izoli, pošten Talijan; al njegovo volitev je inteligencija zavrgla.

Večidel občin se je na zbor s prošnjo obrnilo, da jih loči od velikih županij (koje imajo običajno v talijanskih gradičih svoj sedež) ter jim povrne prejšnjo samostalnost. Tukaj so velike županije Slavenu velike stroške prizadjale, šole potalijančile in revežu zadnjo kapljo svobode vzele. Ako se starim županijam samostalnost povrne, bode zopet kaka slavenska šola oživela. Smešno je brati v učiteljskih natečajih, da je v vsaki šoli učni jezik talijanski, celó v občinah, kjer izvan kakega odsluženega vojaka redko redko kdo talijansko besedico razume. V Sušnjevici je pa še to posebno: Ljudstvo je Rumunsko s pravim R... jezikom, v cerkvi je temu narodiču sv. maša latinska, pridiga in kristijanski nauk hrvaški, šola pa — talijanska! Srečni Sušnjeviški kmet! S 4 jezici bodeš se seznanil, in gotovo Talijana prekosil, ki se še svojega jezika popolnoma ne more naučiti!

Deželni zbor kranjski.

V tretji seji dr. Costa svoj predlog: „naj se na Njegovo Veličanstvo naredí adresa“, utemeljeva tako-le:

Slavni zbor! Nalog utemeljiti svoj predlog zarad adrese do presvitlega cesarja je tako lahek, da mi bode mogoče z malimi besedami opravičiti ta moj predlog. Lansko leto že je sklenil deželni zbor preponižno adreso do Njih Veličanstva, v kteri je izrazil svoje mnenje o političnem položaji, in želje našega deželnega zbora, naše dežele, našega národa. Ta adresa se je večkrat omenjevala v naših in zunanjih časnikih in v tem trenutku, ko je šlo za to, ali imamo pravico biti v državnem zboru ali ne, ali je naša pogojna volitev v državni zbor zadostivna ali ne, slišali smo jo čitati v državnem zboru, in prav pazljivo so jo poslušali naši nasprotniki centralisti; kajti že od 1867. l. sem niso bile federalistične misli tako izražene, kakor v tej adresi.

Ta adresa je naša deklaracija, na kteri stojimo in na ktere podlagi bodemo naprej delali, ta adresa je tudi letos podlaga našemu delovanju in nam bode zmirom naprej vzor, po kterem se bodemo vedeli in na kteri bodemo gledali. Če smo tedaj lansko leto sklenili tako adreso, tem več je treba, da tudi letos stopimo pred prestol presvitlega cesarja, da tudi

---

*) Prelepa hvala! Prosimo pogostoma kaj. Prejeli smo ravnokar drugo poročilo; al za današnji list prekasno.

Vred.

**) Poslanik R. je zavoljo tega ženi svoji pisal: „Vrag je prišel po svoje“.

*

letos izrečemo svoje mnenje o političnem položaji, svoje želje, svoje upanje in breme, ki nas tare. (Dobro!)

Sedanje politično stanje je gotovo veliko bolj važno, kakor lansko leto. Bolj važno zato, ker imamo na eni strani ministerstvo, ki vživa največe zaupanje národov; in na uni strani pa vidimo sicer ne veliko ali vendar mogočno stranko, ki na vsaki način hoče spodbiti spravo med narodi, ktero napraviti je naročil presvitli cesar sam svojemu ministerstvu. Danes je tedaj borba velika med federalisti in centralisti. Tista beseda „federalizem", ktera je poprej tako strašna bila, da je noben človek ni smel izgovoriti, je danes postala načelo našemu ministerstvu in federalizem se spoznava danes za edino rešilo Avstrije. (Živahna pohvala.)

Spoznava se tudi po vsem svetu, da federalizem ni razrušenje Avstrije, temveč, da bode Avstrija tem močnejša postala, kedar jo veže zvestoba zadovoljnih národov (živa pohvala), in ker federalizem nikakor ne odsuče centralistične moči, ktera je za obstanek Avstrije potrebna. (Živa pohvala.)

Ta boj med federalizmom in centralizmom je pa tudi boj med svobodo in med absolutizmom. Prava svoboda ne bode nikdar drugače cvetela, kakor na podlagi federalizma in danes, ko še federalizem ni ustvarjen, čuti se vendar svobodnejši duh in zrak, nego tistokrat, kedar so „bürgerministri" sedeli na ministerskih stolih, ko je ena velika kronovina zdihovala pod izjemnim stanom in ko smo imeli notranjo vojsko v Dalmaciji. (Dobro!)

Centralisti pa nimajo nič druzega pred očmi, kakor svobodo, pa le za-se (živa pohvala), in silo za vse drugače misleče ljudí. (Dobro, dobro!)

Današnji boj je tedaj resni boj med svobodoljubnimi federalisti in pa srditimi centralisti.

Nikdar ne smemo prezreti, da to ni boj med Nemci in Slovani; kajti tri dežele in to velike dežele, kakor Tirolska in Gornjeavstrijska ter Vorarlberška stojijo na ravno tej podlagi, kakor mi Slovenci, Čehi in Poljaki. Vsi národi, Nemci in Slovani, vsi hočemo edino in sicer mogočno Avstrijo, na drugi strani pa svobodno-avtonomne dežele, kterim je mogoče osnovati se po svojih posebnih lastnostih in potrebah.

Borba zoper ministerstvo je sicer huda, vendar mislim, da bode ministerstvo zmagalo. Kajti že v državnem zboru so hudó delali in prav zagrizeni bili zoper ministerstvo; ali to je šlo naravno pot, ktero smo mi ponujali in zahtevali že od 1861. leta sem, pot, ktera bi nas bila rešila gotovo mnogo nadlog in nesreč, ako bi se je bila vlada pred poprijela. Ako je te nasprotnike zmagalo ministerstvo v državnem zboru, bode tudi — to trdno upam — zmagalo čez to liberalno centralistično stranko, tem več, ker so zastopniki te stranke generali brez armade (veselost) in ker so politična stranka, ki se ne more opirati na narod. Vsa opozicija je puhla, če se ne opira na narod. Je tedaj velik razloček med českimi in temi deklaranti, ki zdaj deklarirajo. Na kaj se ti sklicujejo? Majhna peščica liberalcev, to je vse, kar imajo. Poglejmo našo deželo. Dva cesarska kraljeva uradnika: dr. vitez Kaltenegger in Kromer, edina sta se vdeležila preteklo nedeljo „nemškega političnega dneva" na Dunaji, kakor so naznanili dunajski časniki! Ni treba na tanko poznati okoliščine naše dežele, vendar bode vsak vedel, da Kromer in dr. pl. Kaltenegger v deželi nimata zaslombe, razun birokratov, da, še 100 mož nimata za seboj. (Veselost; klici: istina.) Če sta ta dva gospoda zastopala Kranjsko deželo v Beču, potem se lahko ministerstvo smeje in reče: taki oponenti mi ne bodo nič škodovali. (Veselost, živa pohvala.)

Drugi vzrok pa, da imamo letos stopiti z adreso pred Njih Veličanstvo, leží v važnem reskriptu, kterega je presvitli cesar blagovolil izročiti dati českemu deželnemu zboru. V tem važnem reskriptu je rečeno, da naj Čehi nasvetujejo tista sredstva, ktera bodo za deželo prav in da se deželna ustava vzajemno predela z našo državno ustavo. Kar je presvitli cesar dovolil českemu narodu, to je gotovo — na tem nikakor ne dvomim — tudi nam če tudi ne izrečno dovoljeno, in kakor je český národ dobil svoje pravo, tako nikdar ne dvomim, da bode tudi naša dežela svoje pravice dobila. In nas, ki imamo nalog stopiti pred Njih Veličanstvo, veže tudi dolžnost izreči in prositi po naših okoliščinah za to in to, prositi za premembo deželne in državne ustave. To je treba izraziti v naši letošnji adresi in ker je silno važno, da se to dobro prevdari, da se politični položaj v obzir vzeme, da se utemelji na vse straní, in ker se ima ravno ta adresa naslanjati na lansko adreso, na drugi strani pa na sedanji politični položaj, se mi je treba zdelo, da koj zdaj prične odbor svoje delovanje in da o pravem času stopi pred sl. zbor s predloženo adreso, ktero ima odbor načrtati.

Jaz tedaj nasvetujem, kakor že moj natisnjeni nasvet pové, naj sl. deželni zbor sklene preponižno adreso do Njegovega Veličanstva in naj v ta namen voli odbor 7 udov, kteri bode adreso načrtal in pretresoval in ob svojem času poročal o njej slavnemu zboru. (Živa pohvala.)

Volitev nasvetovanega odseka je bila odložena na prihodnjo sejo 28. dne t. m.

Potem je dr. Jan. Bleiweis predlagal v imenu deželnega odbora načrt reorganizacije (nove uredbe) bolnišnice deželne v Ljubljani, o kteri je že leta 1869. nalog dobil od deželnega zbora. Obširno poročilo je konečno izteklo na 20 predlogov, ki so bili za malima premembama, ki sta ju nasvetovala Svetec in dr. Poklukar, tako-le sprejeti:

Ravnateljstvo zdravstvenih zadev se loči od ravnateljstva upravniškega; — ravnateli zdravstvenih zadev se voli iz primarijev za trj leta tako, da zbor vseh primarijev in upravnika po večini glasov deželnemu odboru nasvetuje dva primarija, izmed kterih deželni odbor izvoli ravnatelja, kterega c. k. deželni vladi naznani; ker je pa dozdaj presvitli cesar imenoval vodjo bolnišnice, se naprosi po c. kr. ministerstvu notranjih oprav Njegovo Veličanstvo, da blagovoli dovoliti nasvetovano premembo; — bolnišnica je razdeljena na štiri razrede: 1. v razred za notranje bolezni in za nore; 2. v razred za kirurgične in očesne bolezni; 3. v razred za sifilitične in kronične kožne bolezni; 4. v razred porodnišnični in za bolezni ženskih spolovil (ginaekologični razred); — vsak razred ima enega primarija in enega sekundarija; — vsak primarij mora biti doktor medicine in kirurgije; isto veljá tudi pri sekundarijih, vendar s to izjemo, da se služba sekundarija smé tudi podeliti doktorandom ali kirurgom, ako za službo ne prosi noben doktor. — Plače se vredijo tako-le: ravnatelj zdravstvenih zadev dobiva na leto remuneracije 315 gold.; — primariji dobivajo na leto po 800 gold., pozneje pa po zadovoljivno dovršenih vsacih 10 letih službe 200 gold. desetnice (Decennalzulage); — primarij, ki začasno oskrbuje tudi podružnico za nore na Poljanah, dobiva na leto nagrade 150 gold.; — primarij, ki je ob enem c. k. profesor porodoslovja in za to plačan iz c. kr. učnega zaklada, dobiva na leto stalne plače po 300 gold., in kakor drugi primariji desetnico z 200 gold.; — sekundariji dobivajo remuneracije na leto po 400 gld., stanovanje in postrežbo, 5 sežnjev drv za kurjavo in za osvečavo 18 funtov sveč; — sekundarij, ki oskr-

buje začasno podružnico za nore, dobiva nagrade za to 75 gold.; — sekundarij, ki je ob enem c. kr. asistent porodoslovja in za to iz c. kr. učnega zaklada plačan z 315 gold. in z 42 gold. za kurjavo in osvečavo, dobí na leto remuneracije iz deželnega zaklada 85 gold. in poleg tega prosto stanovanje in postrežbo; — upravnik dobiva na leto stalne plače po 1000 gld., odškodnine za stanovanje in osvečavo 200 gold. in 10 sežnjev drv; — adjunkt dobiva na leto stalne plače po 800 gold., odškodnine za stanovanje in osvečavo 150 gold. in pa 6 sežnjev drv; — oficijal na leto stalne plače po 600 gold.; — nadnevnik (diurnista) na leto 365 gold.; — služabnik pisarniški na leto stalne plače 350 gold.; — služabnik pri sekcijah, ki je o potrebi pomočni pisarniški služabnik, dobiva na leto plačila 200 gld.; — porodničarca (babica) dobiva stalne plače 200 gold., prosto stanovanje, za kurjavo 26 gold. 25 kr., za osvečavo 7 gold. 20 kr. — Službe primarijev in sekundarijev, upravnika, adjunkta, oficijala po izgledu organizacij cesarskih služeb, in kakor je to zadnji čas tudi bilo z organizacijo c. kr. zdravnikov, se razpišejo, — razun službe primarija porodnišnice, ki je ob enem c. k. profesor in ga imenuje cesar ter se iz državnega zaklada plačuje, in razun službe sekundarija v porodnišnici, ki je ob enem c. k. asistent in večidel iz c. kr. učnega zaklada plačan, in pa babice, ki tudi deloma plačilo dobiva iz c. kr. učnega zaklada. — Deželni odbor je dobil dalje nalog, da za vse osobje v bolnišnici predela zastarele inštrukcije po razmerah sedanje vredbe gledé na inštrukcije v druzih bolnišnicah, naši enako vredjenih, ravno tako se po novih razmerah predela hišni in službeni red od 1864. leta. — Po pravilu, ki veljá za vse osobje, ki je v službi deželnega zastopa, razume se samo po sebi, da deželni odbor pri oddajanji služeb gleda na to, da vsi zdravniki in uradniki so slovenskega jezika popolnoma zmožni. — Deželnemu odboru se je dal nalog, da za bolnike s kozami preskrbí dve sobi, eno za moške, drugo za ženske, v vsaki s prostorom za 6 do 8 bolnikov, na takem mestu, ki ni v nobeni dotiki s sobami druzih bolnikov. — Dokler se ne zida nova norišnica ali se kam drugam ne pospravijo nori, naj skrbí deželni odbor, da se, kolikor mogoče, dobí prostora za sprejem norih v tukajšnji bolnišnici ali podružnici na Poljanah.

Dalje je dr. Bleiweis predlagal zboru nasvèt, naj tudi deželni zbor, kakor sta to — pa brez vspeha — storila že deželni odbor in deželni zdravstveni svèt, povzdigne svoj glas pri ministerstvu, da namesti 5 c. kr. okrajnih zdravnikov jih nastavi vlada spet 10, kakor jih je tudi do letošnjega leta bilo, da se ljudem na deželi ne jemlje potrebna zdravniška pomoč in se naši deželi ne dela krivica memo druzih dežel. — C. kr. deželni predsednik je iz lastne skušnje pritrdil odborovemu poročilu in obljubil krepko podpirati to peticijo pri ministerstvu. Predlog je bil soglasno sprejet.

Za tem je dr. Bleiweis predlagal zboru, naj prosi presvitlega cesarja dovoljenja, da najdenišnica (naprava, v ktero se nezakonski otroci za 10 let jemljejo na deželne stroške v rejo) se stanovitno odpravi, ki je s 1. julijem letošnjega leta že začasno prestala. Predno pa je stavil dotične 3 predloge, je na kratko razložil velik dobiček, ki je deželi naši že v tem kratkem času došel iz tega, da se je odpravila najdenšnica. Govoril je po stenografičnem zapisniku tako-le: „Vsled sporočila, ki mi je prišlo od upravništva, se je od 1. julija do 19. septembra 1871. leta — tedaj do včeraj — sprejelo 15 Kranjic v porodnišnico in te so čez 8 — 10 dni prav rade z otroci vred zapustile porodnišnico. Lansko leto jih je bilo v tem času prišlo 28 v najdenišnico in blizo tako tudi v poprejšnjih letih. Tedaj vidimo iz teh številk, da zdaj že veliko več žensk domá ostaja in da ne dohajajo več v porodnišnico. Lahko tedaj te številke vzamemo za merilo in dokaz, da bi bilo tudi letos okoli 13 žensk v tem času več prišlo v porodnišnico, ako bi ne bila nehala najdenišnica.

Če pa zdaj pomislimo, da vsak otrok stane deželo skoz 10 let — toliko časa namreč je ostal v njeni oskrbi — blizo 300 gold., in če odračunimo potem 10% takih, ki v 10 letih umrjó, tedaj 3, ostaja jih še zmirom 25, in tako vidimo, da se je samo v 2 mesecih in pol prihranilo deželi okoli 7500 gold. Tedaj že v 2 mesecih in pol je deželni zaklad od te strani za blizo 8000 gold. na boljem — to pa kaže očividno, koliko je koristil sklep deželnega zbora, da se odpravi najdenišnica — in njemu gré ta hvala — deželi v denarnem oziru; a gotovo je tudi, da toliko in morebiti še več je vredna korist v oziru nravnosti moralitete ali (živa pohvala), da najdenišnica ne daje več potuhe lahkomiselnim ženskam, in da mnogokrat bogati očetje nezakonskih otrók se ne skrivajo več, ampak da morajo zdaj plačati oni namesti dežele stroške za otroka. In tako se je dežela znebila na eni strani sila velikih stroškov, na drugi strani pa je pridobila moraliteta! (Živa pohvala).

Ko bi prišel čas, da bi naša dežela tudi ne plačala več za otroke, ki se nesó v vnanje najdenišnice, znebimo se strašanskega bremena, ki je težilo dosehmal našo deželo vsako leto. (Dobro!) —

Naj se to vsem tistim pové, ki ne vedó, kaj deželni zbor na korist deželi dela. Ker deželi na rame ne dohajajo več nezakonski otroci, se bode od tistega strašnega plačila, ki ga je dežela naša zdaj imela z blizo 60.000 gold. na leto, znebila popolnoma, kedar še tisti nezakonski otroci pridejo iz deželne oskrbe, ki jih ima od prejšnjih let še rediti in kedar povsod prestanejo najdenišnice, kar se že zdaj kaže, kajti tudi štajarska dežela bode letos stavila predlog v svojem deželnem zboru, da ondi neha najdenišnica, in tako bodo prišle kmalu vse druge dežele do tega prepričanja, kakoršnega ste Gornje-avstrijska in Kranjska že zdaj, ki ste si prve otresle to veliko breme. —

Konečno je v tej seji dr. Costa v imenu deželnega odbora stavil predlog, naj deželni zbor prosi c. k. vlado dovoljenja, da v prihodnje dežela sama imenuje oskrbnika posilne delalnice. Predlog je bil soglasno sprejet. —

V 4. seji je deželni glavar mnogo predlóg izročil deloma finančnemu, deloma peticijskemu odseku ter naznanil, da g. Svetec, zdaj c. k. notár v Idriji, stopi iz deželnega odbora. — Potem je bila volitev ustavnega odseka, v kterega so bili voljeni dr. J. Bleiweis, dr. Costa, Svetec, dr. Zarnik, grof Barbo, Pintar in Zupan. Namesti pl. Wurzbacha, zdaj c. k. dežel. predsednika, je bil dr. Razlag voljen v deželno komisijo za uravnavo zemljišnega davka, za njegovega namestnika pa Valentin Krisper. — Konečno so gospodje Pintar, Svetec in dr. Zarnik poročali o nekterih peticijah (prošnjah), ki so došle deželnemu zboru: prvi, da se prošnja Hrenovške in Knežaške županije za odpis zemljišnega davka gledé na silovite ondašnje nadloge prav toplo priporočí c. k. deželni vladi, — drugi, da se o prošnji zarad ribštva v Krki nekterih mejašev te reke prestopi na dnevni red, — in tretji, da prošnja Črnomaljčanov, da se črnomaljskemu okraju spet dá c. k. okrajni zdravnik, se s priporočilom izročí c. k. deželni vladi.

Deželni zbor Koroški.

Kako surovo se obnašajo nemčurski ustavoverci proti Slovencu, to se vidi spet zdaj nad g. Einspielerjem, edinim Slovencem v tukajšnjem zboru. Njih časnik „Freie Stimmen“ v listu 98. piše iz deželnega zbora tako-le: „Poslanci so g. Einspielerja v zadnji seji za neki spis v „Kärnt. Blatt“ (za kterega pa on ni črtice pisal) zasluženo kaznovali; Einspieler je samec sedel na svojem mestu; ogibali so se ga vsi kakor gobovega; nihče ga še pogledal ni. Če ne bi častí imel živeti med omikanim narodom v nemškem mestu, vbili bi ga bili s njegovo politiko vred“. — Res, strašno omikani morajo biti taki ljudjé, ki tako pišejo, — skoro tako kakor Kafri in Hotentoti v Afriki!

Dopisi.

Trst 15. sept. — Zadnji dopis „Novic“ iz Trsta je tudi naša pikelhaubarica, lažnjiva „Triesterica“ prestavila v svoj list, al presukala ga je vse drugače — po svoje. Da pa čitatelji „Novic“ vedó, kdo je ta prestavljalec, naj Vam povem, da je tisti gospodin Martelanec, ki nič slovenščine ne zna, pa je bil vendar vrednik nekdanje tukajšnje „Zarije“ in „Jurija s pušo“. Ker je denarni pijavki le za lastni žep, nikdar pa za národno korist, si lahko mislite, za kaj da dela zdaj prestavljalca „Triesterici“. Ker je pisač pri zavarovalnici „Viktoriji“, ima časa dovolj, da se dá porabiti za vse, bodi-si za narod ali proti narodu, samo da se mu keberček (sold) pokaže. Tako prestavlja „Triesterici“ članke iz vseh slovenskih časnikov in prevode daje vredniku Prusu, ki potem pripiše še kako psovko Slovencem. Mnogo bi lahko še pisal o gosp. Martelancu, kteremu smo dokaj naročnine dali za časnike, ki niso zagledali belega dne, pa dozdaj ne še solda nazaj dobili; al naj zadostuje to „Juriju s puško“, v ktero brez dna se denar pobira. — Suša na Primorskem je grozovita; veliko časa ni kapljice dežja, zraven pa burja brije vsaki dan, da je vse posmodila; grozdje je kot grah drobno. Ne vemo, kaj bode.

Frickov Janez.

Iz Trsta. (*Poslednja „beseda“ v Rojanski čitalnici*) bila je izvrstna. Visokošolec g. Rešič, okoličan, se je odlikoval z govorom, ki je navdušil obilo zbrano občinstvo. Pevski zbor je lepo ubrano pel „tiho noč“, in potem so sledile deklamacije. Naposled govorí prost kmet tako mično in jedernato „o okoličnih razmerah“, da so vsem srca veselja igrala. Zdaj pa se je na lično napravljenem odru začela gledališčina igra „Vskok“, ki se je tudi z zasluženo pohvalo izvršila. In tako je bilo iz vsega očividno, da se je v čitalnici zopet pričelo živahnejše življenje, kajti ustanovila si je celó svoj dramatični odsek, ki šteje že 20 igralcev in igralk. Na čelu marljivega odseka stojí čitalnični tajnik gosp. Dolinar. Kakor se čuje, namerava društvo na občno željo omenjeno igro ponoviti 1. dne oktobra. Dobro! Živela Rojanska čitalnica! Čitalničar.

Iz Gradca 17. sept. *A-ǫ.* — Čitaje „Novice“ pogrešam dopisov iz Gradca, akoravno tudi tukaj biva mnogo Slovanov, in med njimi tudi Slovencev. Dovolite tedaj, predrage „Novice“, da Vam včasih kaj malega poročam *), „aus der radikalsten Stadt Graz“. V soboto večer, 16. dne t. m. je imela tukajšnja družba „Typographia“ v Schreinerjevi pivarni blizo kolodvora „Liedertafel“. Pela se je demonstrativno „das deutsche Lied“ in „die Wacht am Rhein“, akoravno te pesmi v programu nisti bili navedeni. Koliko bi se pisarilo in kričalo po nemškutarskih časopisih, ako bi se kje na slovanski zemlji zapela „ruska himna“; spominjam se še „monstreprocesa“, ki je bil pred nekoliko leti v Ljubljani zarad ruske himne, ktero so peli osmošolci pri odhodnici v Šiški. Ali nemškutar je v Avstriji gospod. Kar sme on prosto storiti, to se ostro prepoveduje ubogim Slovanom. Še bolj pa kot „die Wacht am Rhein“ me je osupnil govor, se ve da humoristični. Akoravno se nemčurji vsake baže imenujejo „verfassungstreu“, vendar je govornik rekel med drugim: „Unsere Verfassung gehört der Katz“. Na eni strani so toraj naši nemškutarji ustavoverni, na drugi strani se pa hudujejo nad ravno to ustavo. Gorjé Slovencu, ki bi si upal kaj tacega izustiti. Pa kaj se hoče, Gradec je radikalno mesto. Kje je pač doslednost? Pa kaj bi prašal po doslednosti, saj kažejo Vaši ljubljanski nemčurji izvrstno, da doslednosti pri njih ni domá, kajti lanski „legalni“ deželni zbor je letos na enkrat postal „illegalen“. „O tempora, o mores“.

*) Jako drago! Vred.

Iz Vipave. — 8. dne t. m. smo imeli razun vsakoletnega, mnogoobiskovanega cerkvenega shoda v Logu tudi še národno svečanost v vipavskem trgu. Naše sicer še mlado, a čedalje bolj rastoče društvo „Sokol“, ki bo že kmalo vse najboljše mladenče in možé vipavske doline med svoje ude štelo, napravilo nam je zopet krasno veselico v naši čitalnici. Igrali ste se opereta „Odvetnika“, v kteri smo radostni poslušali krasno doneči bariton, ki nam je bil toliko časa obmolknil, in pa veseloigra „Župan“, v kteri se nam je posebno prikupilo ljubeznjivo obnašanje gospodičine Berte Zupančeve, pa tudi vsi drugi igralci so zasluženo hvalo prejeli, da so nam napravili tako zanimiv večer. Al najlepša pšenica je zmirom nekoliko smetna, in tako je tudi vrlo vipavsko ljudstvo nasmetjeno s peščico nemčurčkov, ki, čeravno jih je le mala peščica, hoteli so vendar proti naši veselici demonstrirati. K njihovi sreči pa vojaške godbe zavolj sedanjih vaj ni bilo moč iz Gorice dobiti, sicer bi bila njihova blamaža popolna. A ne le pri takih priložnostih, demonstrirati hočejo tudi permanentno in kar bi noben Vipavec ne uganil, izlegla se je v možganih neka misel in v njihovem vélikem svetu se je sklenilo osnovati „gasilno društvo“ (Feuerscheu) po ljubljanskem kopitu za vipavski okraj. Da bi pa društvo razun stotnika in še par častnikov in šaržev tudi kaj prostakov, id est, „gutschlauchov“ imelo, sklenili so velikodušno povabiti čitalnico in „Sokola“ k vdeležbi. Parlamentêrja tedaj odpošljejo k poglavitnemu našemu možu gosp. Deperisu, mislé si, če si glavo pridobimo, bode še marsikdo njegov izgled posnemal. Al bodi-si, da so imeli nemčurski smolo pri volitvi parlamenterja, ali da poslednjemu Bog ni dodelil prepričalne besede, vrli g. Deperis ga je spodobno odpravil. Vendar ta nesrečni manevêr jih ni še ostrašil; svoje limanice hočejo še drugej nastavljati, — lova, mislim, si sami ne obetajo obilnega, ko bi se pa vendar odbor samec kakor celo društvo konstituiral, tedaj svetoval bi jim za praktične vaje „pod Skalo“, — prostora bodo imeli dovolj, in, čeravno je že hladneja jesen nastopila, vendar bode sem pa tje treba kaj — gasiti.

Izpod Nanosa. F. K. — Kjer smo ravno šolsko leto dokončali in jeli zaželene počitnice vživati in kjer so ravno zdaj v našem okraji službe na štirih novih šolah razpisane, kreneva jo z mojim sosedom A. po Pivki na ogled. Al žalibog! pobitega srca jo pripihava čez tri dni nazaj, popolnoma prepričana, kako se še sedanji čas za učitelja, prvega dobrotnika človeštva, skrbí. Ni mi namen popisovati šolskih poslopij, ki bi se bila lahko pripravnejša zidala, čeravno slaba letina, spomladanski vedni dež in sedanja strašna suša z dav-

kom preobloženega Pivčana tako tlači, da bo kmalu kakor sv. Jernej brez kože. Ravno tako nočem skelečih ran o slabi plači svojih tovaršev na novo odkrivati, vendar omenim naj, da plača učiteljeva na najboljšem mestu teh služeb, kjer so srenjski možje vse kote pomedli in na papir znesli, znaša komaj 160 gld. Res! za umreti preveč, za živeti premalo. Ni tedaj čuda, da pravi ta pa uni, da o novem letu prestopimo k žandarmeriji, kajti vsak prosták žandarmerije je dandanes bolje plačan kakor učitelj ljudskih šol. Da bi se pa kaj tacega ne zgodilo (kajti samo od „veselja do stanú“ človek ne živí), prosimo sv. Duha, naj bi gospodom (ki zdaj v Ljubljani bivajo), ki v deželnem zboru imajo naš blagor v rokah, razsvetlil, da skrbijo za to, da se učitelju tudi kaj druzega, kakor le samo nove postave, in vedno izobraževanje v vsakdanji živež polaga.

Z Gorenskega 21. sept. (*Šolske zadeve na Viševku.*) Ne bi bili verjeli, kako mogočni, kako trmasti svojeglavci so nekteri ljudje, ako ne bi gledali dogodbe, ktera se pred našimi očmí snuje. Zoper voljo velike večine tukajšnjih selanov in druzih to reč zadevajočih soseščanov so postavili danes temeljni kamen k zidanju šolskega poslopja na Viševku, ktero delo bo izžemalo mnogo solz, spremljevalo obilno kletve, in Bog varuj, da ne še kaj hujega. Vsak razumen človek poprašuje, zakaj ta nepotrebna zidarija? čemu tako ogromna potrata krvavo pridobljenega denarja, ker na Viševku že stojí prav na ličnem mestu z lepim, za sadjerejo prostornim vrtom obdano srenjsko poslopje, imenovano „mežnarija“, ktero blizo 11 sežnjev v dolgosti in veliko čez 3 sežnje v širokosti meri in bi se tedaj z malimi stroški dalo prezidati v prav primerno šolsko poslopje; mislil bi, da ljudstvo, ki bo dajalo za zidanje potrebni denar, ima tudi pravico, kaj zahtevati po svoji pametni želji; al vse prošnje, vsi ugovori in pametni razlogi, naj novemu poslopju, ako ga že po vsakem načinu postaviti nameravajo, vsaj odločijo pripravnejše mesto od tega pred cerkvijo, kteri prostor bi vsi radi odprt in prost imeli; al vse je bilo bob ob steno, nič jim ni obveljalo. „Mi tako hočemo“, so sklenili in rekli naši paše; in če je še tako narobe, vendar le bode tako, kakor mi zahtevamo; vi samo skrbite zato, da boste za to vam naloženi veliki davek o pravem času plačali“. In kakošno bo novo šolsko poslopje, ktero bodo vkidali na zdaj vsem tolikanj zaželjeni odprti prostor pred cerkvijo poleg pota skozi vas, po kterem vedno vozarijo, blizo dveh gostilnic, v kterih nekteri domači in tuji pijanci se neprenehoma z žganjem zalivajo, vsi vrtoglavi vpijejo in preklinjajo, da bo gledé tega mladina v šoli dostikrat bégana in res lepo priliko imela, se marsikaj lepega dejansko ali praktično učiti? In ta mala, 6 sežnjev dolga in 5 sežnjev široka gajbica, brez kleta, brez vrta, ne bode nič manj ko 4735 gold. av. v. prizadela stroškov! — Ker se zidanje novega poslopja ni oznanilo županu, je on gledé na §. 18. št. 10. občinskih postav za zidanje, proglašene 17. februarija 1866. leta in veljavne za vojvodstvo Kranjsko, ktere memo druzega nakladajo županu dolžnost, „paziti na zidanje in ogenj, skrbeti, da se izpolnuje zidovanski red in dajati zidovanske privolitve“ in opiraje se še na pritožbo in prošnjo velike večine posestnikov na Viševku, naj on nikar ne dovoli, staviti novega poslopja na tako nepripravnem mestu, je župan 13. dan t. m. sicer prepovedal zidanje, toda podvzetnika brž ko ne opiraje se na vsemogočnost našega okrajnega glavarja zidata na odločenem mestu neovrljivo naprej. Marsikaj bi lahko še opomnili, pa zadosti naj bo: Kmet ti plačuj in pa molči! Dostaviti moram le to, da Viševčanje se nikakor ne upirajo šoli, al slišijo naj se njihove želje, kako in kje, mislé, da nismo na Turškem, kjer paše vladajo, ampak v Avstriji, kjer vendar še na višem mestu pravica veljá.

Iz Kranja 20. sept. (*Protest zoper nemčursko rogovilstvo.*) Kakor slepec o barvah, tako je naš mestni odbor v svoji zadnji seji sodil o šolski postavi, kajti nihče naših „mestnih očetov“ še postave bral ni, proti kteri so protestovali; vsaj ne moremo si misliti, da je naš mestni odbor tako strašansko neveden, da bi ne znal ločiti, kaj je učni jezik, kaj pa jezik, ki se učí le kot predmet; a moral bi on tudi to vedeti, da v 1. in 2. razredu tukajšnje ljudske šole je že zdaj materni (slovenski) jezik učni jezik, kakor je to povsod, pri vseh narodih po celem svetu. Milovanja vreden je naš mestni odbor, da se je v nevednosti svoji voditi dal od slepe strasti ljubljanskega konšt. društva, ki si je to demonštracijo za svoje namene tukaj naročil. Vemo sicer, da sklep mestnega odbora ničesa ne bo odločil, vendar-le smo napravili nasprotni protest do sl. ministerstva nauka, ki ga je podpisalo mnogo mestjanov volilcev, da svet zvé, da je grda laž, kar je trdil „Tagblatt“, da se vsi mestjani skladajo s sklepom odborovim! Sicer pa svetujemo našim mestnim očetom: naj se ne spuščajo v šolska vprašanja, pri kterih so to, kar zajec pri bobnu, in naj pripuščajo to skrb postavodajalnemu zastopu in šolskim možem, ki so osivéli pri podučevanji mladine in jim je tedaj iz lastne skušnje znano, na kteri podlagi se bode mladina več učila nego zdaj; ogibljejo naj se vprihodnje nepotrebnih demonstracij, ki vnemajo le prepir, gojijo strast in rušijo občinsko življenje; vsaj je v mestu našem po vseh kotih za mestni zastop dela dovolj, s kterim si bode postavil hvaležniši spomin kakor s tem, da tlako dela ljubljanskim konstitucijonalcem, kterim je za resnico in pravico toliko mar, kakor za lanski sneg.

Radoljca 23. sept. P. C. II. *) — Strašna toča je včeraj na Zgoši v Poličah mahoma pokončala vse sadeže na polji in v vrtih: ajdo, turšico, repo, korenje, sadje itd. Spomladi dež, poleti suša, zdaj pa taka toča, ubogi kmetje! Tù pač pravica tirja, da se jim za letos odpiše ves davek.

Iz Loža 25. sept. — K veselici dne 1. oktobra, s ktero se odpre Loška čitalnica, vabi vse rodoljube

odbor.

Iz Višnjegore. — Visokočastiti gosp. prošt, c. k. deželni šolski nadzornik dr. Anton Jarc so podarili ljudski šoli v Višnjigori oblo zemljovida s slovenskimi imeni, za kar se blagemu gospodu javno zahvaljuje

krajevni šolski svèt.

Iz Ljubljane. Velik dirndaj so imeli ljubljanski „konštitucijonalci“ te dni v svoji zbornici. In kaj neki so imeli? Pritrkovali so onim trinajsterim protestantom, ki se morajo kujati, da ne pridejo v deželni zbor, to je, „slovesno“ so sklenili, da so trinajsterci zadeli pravo, da ne hodijo v zbor. Oni gospodič dr. Schaffer, ki je v kazini bil „vortänzer“, je v tem shodu prve gosli godel, za njim so godli dr. Kaltenegger in vsi drugi, ki nagajajo ministru Hohenwartu in nočejo mirne sprave. Ta gospôda je vajena že toliko blamaž, da si misli: eno več ali manj, je vse jedno, da le boben poje. Vsaj so morali vedeti, da to nikakoršne veljave nima, ako prav tisti, ki se kujajo, napravijo shod in sami sebi pritrjujejo, da so pravo zadeli. Dr. Kaltenegger je dr. Kalteneggerju kričal: bravo! dr. Zupan dr. Zupanu, Dežman Dežmanu — in ko so dovršili komedijo, je svetu potem telegraf brž nesel novico: „Konstitucijonalsko društvo je enoglasno

*) Smo morali skrajšati zarad prostora. Vred.

odobrilo vedenje ustavovernih poslancev". Hohenwart pa, ki pozná svoje Pappenheimerje, se je smejal, rekši: velik oblak pa nič dežja!

— (*O razstavi Tržaški*) se nam poroča, da je o kmetijstvu, vzlasti o mašinah in orodji kmetijskem, zeló uboga. Ljudje tožijo, da vsi napisi povsod so samo laški, kakor da bi Trst že domêna kralja italijanskega bil; tudi mrmrajo o prenapeti vstopnini po 1 gold.

— V Železnike in Bohinjsko Bistrico pride prihodnjo spomlad cesarski žebec za pleme. Deželna komisija je potrebo štacije žebčarske v Železnikih in Bohinjski Bistrici mnogokrat krepko povdarjala; zdaj je njeno prošnjo vslišala; tudi za Vrhniko se je potegovala; pa za zdaj ni bila še vslišana; al upati je, da se pozneje zgodí.

— 13. dne t. m. je Matici došlo pismo (22. avg.) našega rojaka mil. Ignacija Mraka, škofa marketskega v severni Ameriki, v kterem zahvalo izreka za podarjene mu Matičine knjige ter se čudi velikemu napredku, ki ga je, odkar je on zapustil domovino, slovenski narod storil v literaturi in jezikovi obleki.

— (*Občni zbor učiteljskega društva za Kranjsko*) je danes 27. dne t. m. v Ljubljani. Dnevni red tega zbora je ta-le: 1) Posvetovanje o učnih načrtih za 1, 2, 3, 4 in večrazredne ljudske šole. 2) Učiteljsko društvo za Kranjsko naj bi tudi učitelje iz druzih slovenskih deželá sprejemalo za svoje družabnike. 3) Ali je želeti, da bi edini slovenski šolski list „Učiteljski Tovarš" bolj pogosto izhajal kakor do sedaj, in kako bi se to doseglo. 5) Nasvéti k postavi o pravnih razmerah ljudskih učiteljev in o napravljanji in vzdrževanji ljudskih šol na Kranjskem. 5) Volitev novega odbora. Zborovati se začne ob 9. uri dopoldne v mestni dvorani. Zvečer ob 8. uri bode v Tavčarjevi gostilnici učiteljska beseda z vojaško godbo in s petjem po tej-le vrsti: 1—4. godba (največ zbirka národnih pesmi), 5. ogovor, 6. „Tovarštvo" (bes. Praprotnikove, nap. Nedvedov), 7. „Moj dom" (bes. S., nap. Nedvedov), 8. „Lipa" (bes. Trstenjakove, napev Ipavčev), 9. „Tak je krasna" (narodna), 10. „Mojim rojakom" (bes. Vodnikove, nap. Bélarjev), 11. „Zvezdi" (bes. Trstenjakove, napev Ipavčev), 12. „Sveta noč" (po Bethovenovi), 13. „Naglo, bratje" (nap. Sturov), potem zopet godba. Vstopnina 30 kr. Čisti dohodki namenjeni so društvu v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem. Vse slovenske učitelje in tudi sploh šolske prijatelje k temu zboru in k prvi učiteljski besedi vljudno vabi odbor.

S tem zborom združena bode tudi v šolskih sobah c. k. vadnice razstava učnih pomočkov, ki se je odprla predvčeranjem in traja še jutri in pojutranjem. — Neučitelji plačajo v razstavi 10 kr. vstopnine.

Jutri, to je 28. dne t. m. ob 9. uri bode v c. kr. vadnici občni zbor društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam, in potem ravno tù občni zbor društva „Šole", h kterema so vsi učitelji in šolski prijatelji vljudno povabljeni.

— Ker so nemški ustavoverci iz vélicega posestva si unidan kot svojega zastopnika v deželni zbor kranjski izvolili Ljudevika Blagaja, naj povemo sledeče: Stric mu je bil Rihard že okoli 60 let star, ko so začele izhajati naše „Novice", kterim je iskren prijatelj bil. Pri vsi svoji starosti začel se je on pridno učiti slovenski in bil je v svojem kraji prvi, ki je gospôski izročeval slovenske spise. Dogodilo pa se je njemu, kar se mnogim še dandanašnji večkrat pripeti, namreč, da mu je gospôska prvi spis nazaj poslala, češ, da tega ne more vknjižiti. Ali naš blagi rodoljub Blagaj si je znal pomagati; poslal je spis gospôski zopet pa sporočil, da bo čakal teden dni; če se v enem tednu stvar ne opravi, naučil bo on dotičnega uradnika, kako ima spolnovati svoje dolžnosti. In gospóska je storila, kar je Blagaj zahteval. Tako sredstvo bi se gotovo tudi v naših časih večkrat dobro sponeslo! — To črtico iz življenja Riharda Blagaja zdi se nam primerno priobčiti zdaj in vprašati: koliko je Ljudevik Blagaj podoben rajnemu Rihardu?

— Gosp. dekan Ed. Poljak v Leskovcu je imenovan za častnega kanonika.

— (*Dramatično društvo*) prične svojo letošnjo zimsko saisono v nedeljo 1. oktobra. Predstavljala se bode prvikrat burka s petjem v 3 dejanjih „Doktor in postrešček". Vsak mesec bodo 4 slovenske predstave, tako, da jih bode najmanj 24. Kdor si želí zagotoviti sedež za vse predstave ali v najem vzeti kako ložo za slovenske predstave, naj se blagovoli oglasiti pri blagajniku dramatičnega društva gosp. Žagarju. Več na tiskanih plakatih.

— (*Za naloge ljubovnikov*) išče podpisani odbor igralca z dobrimi pogoji in stalno mesečno plačo. Ponudbe naj se takoj naznanijo

odboru dram. društva.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

„Ministerstvo Hohenwartovo že omahuje, ministerstvo bode padlo" — to je bil vriš poslednjih dni v ustavoverskih časnikih. In laž je drvila laž, kakor je to že navada v teh časnikih. Nekdanjo ekscelencijo Giskro so ustavoverci v svoji hudi stiski poslali na Ogersko v Pešt, da ondi Andrassy-u in Deak-u razloží, da to, kar zdaj počenja Hohenwart, je pogubivno ne samo za Nemca v Avstriji, temuč tudi za Ogersko, in da naj Magjare vse pokliče Nemcem na pomoč. Mislili so si ustavoverci, da Giskra je mož za to — on, ki je „kunšt" iznajdel, v par letih milijone zgrabiti, bode tudi Magjare preveril, da gré res za njihovo kožo. In ko je ekscelenca Giskra prišla v Pešt, brž so začeli dunajski in njim enaki časniki po svetu trobiti, da Giskra dobro mešetari, da Andrassy stojí na strani Nemcev, da ves državni zbor ogerski se bode potegnil za decembersko ustavo itd. Al vse to bilo je laž. Andrassy je ves prijazen Giskri v obraz rekel, da Ogerska nima niti vzroka niti pravice se vtikati v Cislajtanske zadeve, dokler se te ne dotikajo razmer med Ogersko in Avstrijo. Deak pa je celó po svojem časniku oznanil, da še Giskre videl ni. Magjari dobro vedó, da je vse puhlo, kar nemški centralisti napihujejo v dozdevno moč, in „z mrtvimi Magjari nočejo nič opraviti imeti". Z dolgim nosom je tedaj odlazila Giskrova ekscelenca iz Pešta v Beč nazaj. Brž pa je bilo zdaj treba druge laží in sicer tako predrzne, da take le zagrizen nemčur skovati more; — izlegli so namreč laž, da cesar, ki se je predeleč spustil s tem, kar je Čehom zagotovil in zdaj ne more več nazaj, hoče odstopiti in nadomestovanje vlade, dokler ni cesarjevič polnoleten, izročiti svojemu bratu. Vse take laží kažejo, kako silno je propadla že ona koterija, ki se „ustavoverska" imenuje, pa pod ustavo ne razume druzega kakor robstvo nenemških narodov. In vseh teh lažnjivih litanij konec je, da Hohenwart še trdnejše stojí kakor je stal, čeravno mu tudi Beust jamo koplje, v ktero bode pa sam padel, kar bi razun Nemcev vsi drugi narodi raji danes kot jutri slišali. Dokler je Beust pečatnik (kancelar) pri nas, tlačila bode Avstrijo zmirom môra!

Odgovorni vrednik: Janez Murnik. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.